

آیین‌نامه ترتیل خوانی در صدا و سیما

مقدمه:

قرآن کریم پیام روشن الهی و سخن خدای مهربان با ماست. درباره قرآن کریم و تلاوت آن بسیار شنیده و گفته‌ایم. اما به راستی چگونه می‌توانیم انس جامعه و الفت عموم را بیش از پیش معطوف به این صحیفه نجات بخش الهی نماییم، به گونه‌ای که مستمراً در محضر قرآن بوده و به نوعی هر روز با آن تجدید میثاق نماییم؟

طبعاً یکی از راه‌های مؤثر در گسترش علاقمندی شنیداری جامعه به قرآن کریم، ترویج فرهنگ ترتیل خوانی عمومی است که با توجه به اقبال ویژه مردم در سالیان اخیر به امر پخش تلاوت‌های ترتیل در ماه مبارک رمضان و لزوم نظارت و ساماندهی این مهم در شبکه‌های مختلف صدا و سیما، ضمن مغتنم دانستن این استقبال، ضرورت تدوین آیین‌نامه‌ای مستقل را بدیهی می‌نماید.

اهداف:

- ۱- احیای سنت اسلامی تلاوت روزانه کلام وحی و مشارکت عمومی مبتنی بر آیات کریمه الهی و روایات معصومین «علیهم السلام»
- ۲- ایجاد بستر مناسب برای انس و ارتباط دائمی با قرآن کریم
- ۳- رشد تربیت قرآنی از راه توسعه فرهنگ شنیداری کلام وحی (از طریق آموزش‌های مستقیم و غیرمستقیم)
- ۴- تولید آثار فاخر و الگو، به نحوی که قابل ارائه در سطح ملی و نیز جهان اسلام باشد.
- ۵- بسترسازی لازم برای اجرای سایر طرح‌های ضروری در زمینه‌های تلاوت و حفظ کتاب الهی.
- ۶- شناسایی، آموزش و ساماندهی ترتیل خوانی حرفه‌ای در جامعه قرآنی کشور.

مخاطبان:

- ۱- استعدادهای ویژه ترتیل خوانی در جامعه قرآنی کشور
- ۲- مسئولین مرتبط در صدا و سیما (مدیران ذی‌ربط و عوامل تهیه)

تبصره 1: در این رابطه، ضروری است که در نحوه انتخاب مکان تلاوت و ویژگی‌های آن و نیز زمان و مناسبت اجرای برنامه (انتخاب ماه و ساعت برنامه) دقت کافی به عمل آمده و حوزه نظارت شورا، مسئول تأیید اجرای این بند باشد.

تبصره 2: در رابطه با اجرای زنده و یا تولیدی، قطعاً اولویت با اجراهای تولیدی بوده و در وجه دوّم، بهتر است حتی‌المقدور با یک تأخیر قابل پذیرش (برای اصلاح اشکالات احتمالی) صورت گرفته، و نهایتاً در صورت تشخیص ضرورت پخش زنده، این امر با تأیید نظارت شورا و تعیین و معرفی افراد واجد شرایط و با در نظر گرفتن مقتضیات مکانی و زمانی، بلامانع خواهد بود.

شرایط عمومی و اختصاصی مرتّلین:

- ۱- اعتقاد و التزام عملی به نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران و اصل ولایت فقیه.
- ۲- داشتن حسن شهرت (اجتماعی، سیاسی، اخلاقی)
- ۳- داشتن حداقل ۲۸ سال برای شبکه‌های سراسری و حداقل ۲۲ سال برای مراکز استانی.
- تبصره 1: این امر در خصوص حفاظ کل قرآن کریم به ۲۵ و ۲۰ سال، قابل تقلیل است.
- تبصره 2: پخش آثار تولیدی ترتیل خوانی برای گروه سنی کودک و نوجوان، با رعایت سایر ضوابط موجود، از شمول بند ۳ مستثنی بوده، و مقبولیت و امتیاز فنی ایشان (شاخص و ممتاز بودن) مورد تأکید است. ضمناً پخش زنده برای این گروه سنی به هیچ وجه تجویز نمی‌شود.
- ۴- مقبولیت فنی (شاخص و ممتاز بودن در بین جامعه قرآنی و توانمندی‌های لازم در زمینه ترتیل خوانی و فروع تلاوت)
- ۵- رعایت ظواهر و آراستگی فردی (استفاده از پوشش مناسب «مانند کت، عبا» و رعایت خدمت‌مناسب محاسن بیش از حد صدق)

نحوه احراز شرایط مرتّلین:

- الف: داشتن سوابق مفید ترتیل خوانی (در سطح قابل قبول و منطبق با اصول قرائت)
- ب: کسب رتبه‌های معتبر در مسابقات استانی و کشوری
- ج: معرفی از سوی اساتید معتمد و مورد وثوق شورا
- د: تأیید اثر ارسالی (حداقل نیم جزء اول قرآن کریم) از سوی معاونت نظارت
- هـ: قبولی در آزمون حضوری (به نحوی که کمیته علمی و فنی صلاح دانسته و اجرایی تر باشد)

ملاحظات اجرایی:

۱- در رابطه با تعداد افراد مجری (مرتل) و ترکیب آن‌ها (تعداد - تناسب سنی و ...) ، براساس مقتضای زمان و مکان و مناسبت و نیز پیشنهاد متولیان مکان برگزاری (شبکه و برگزار کننده) ، تأیید نهایی با حوزه نظارت شورای عالی قرآن خواهد بود .

۲- انتخاب شبکه‌ها برای پخش ترتیل (سراسری - استانی - برون مرزی و بر اساس سطح فنی مرتلین و ترکیب گروه) ، مبتنی بر توافق با صدا و سیما صورت می‌پذیرد .

۳- چنانچه در استانی مرتلین واجد شرایط به تعداد کافی موجود نباشد ، از مرتلین سایر استان‌ها (ترجیحاً استان‌های هم‌جوار) استفاده خواهد شد .

۴- استفاده از مصحف قابل نمایش از سیما (در حین انجام تلاوت) مقوله‌ای اساسی است و اولویت با مصحف مرکز طبع و نشر می‌باشد تا ضمن معرفی آن ، زمینه وحدت رویه بیشتری فراهم گردد .

تبصره: توزیع و پشتیبانی نرم‌افزاری مصاحف مورد نظر ، به عهده شورای عالی قرآن است که در صورت لازم ، از طریق هماهنگی با مبادی ذی‌ربط ، انجام می‌پذیرد .

ملاحظات فنی و کارشناسی :

۱- مبنای قرائت ، روایت حفص از عاصم بوده و لازم است مطابق با یکی از طرق مشهور (شاطیبه یا مصباح) انجام پذیرد .

تبصره: ایجاد وحدت رویه در انتخاب طریق الزامی بوده و در صورت اختیار هر یک از طرق ، می‌بایستی کل قرآن بر همان اساس قرائت شده و همه مرتلین موازین مربوط به آن را رعایت نمایند .
(خصوصاً میزان کشش مدود منفصل - متصل - موارد خلف و استثناءات)

۲- رعایت میزان سرعت تلاوت ترتیل (برای هر یک از اجزاء و با مدت زمان تقریبی یک ساعت) ضروری بوده و لازم است از اختلاط تلاوت‌های با دور کند و استفاده از تحریرها و قفله‌های شبیه به تلاوت تحقیق ، اجتناب شود .

(تهیه جداول و راهنمای طرق از جمله موارد تنظیمی از سوی کمیته علمی فنی خواهد بود .)

۳- برای پخش زنده این آثار ، حضور کارشناس مورد وثوق شورا ، (قبل ، حین و بعد از اجرای ترتیل)
برای هر یک برنامه‌ها ضروری بوده و تذکر و اصلاح اغلاط حرفی ، کلمی و عبارتی ، از سوی
کارشناس ناظر ضروری می‌باشد .

تبصره: این امر می‌تواند در جایگاهی خارج از دید دوربین و یا به واسطه گوشی و غیره انجام پذیرد .

۴- تفاوت بین سبک و سیاق قرائت آموزشی و با تلاوت‌های مجلسی با سبک قرائت ترتیل ، معلوم
و تبیین شده و با تعیین نصاب‌های لازم ، امکان بروز و رشد مرتلین حرفه‌ای فراهم آمده و پاسخ منطقی
و متناسب به ذائقه‌ها و سلیق مختلف نیز داده شود .

۵- پس از پایان هر دوره ، اظهارنظر نهایی در خصوص پخش مجدد و یا تکرار آن در سایر
مواقیت ، برعهده کمیته علمی فنی می‌باشد .

گردش کار و روند اجرایی :

۱- در ابتدا ، شبکه مورد نظر (استانی - سراسری - برون مرزی) درخواست کتبی خود را با معرفی و
مشخص نمودن نوع برنامه - زمان دقیق - مکان و تهیه‌کننده برنامه ترتیل خوانی ، به شورای عالی قرآن
اعلام می‌دارد تا تمهیدات لازم فراهم آید .

تبصره: بدیهی است تهیه‌کننده و سایر عوامل اجرایی ترجیحاً از فعالان حوزه قرآنی خواهند بود .

۲- شورای عالی قرآن پس از بررسی درخواست اولیه ، با ملاحظه موارد لازم (مانند سوابق افراد -
مقبولیت شخصیتی و حرفه‌ای مرتلین و تهیه‌کننده و سایر مقتضیات آن) حداکثر ظرف مدت یک هفته ،
نظر رسمی خود را از سوی حوزه معاونت نظارت به همان مرجع اعلام می‌نماید .

۳- تهیه‌کننده برنامه موظف است ، حداکثر ظرف مدت یک هفته ، از بین مرتلین واجد شرایط ،
ترکیب و چینش روزانه‌ی افراد را جهت اجرای برنامه یک ماهه ، به معاونت نظارت اعلام نماید .

تبصره: در صورتی که ملاحظه‌ای جدی در این خصوص وجود داشته باشد ، حداکثر ظرف
مدت ۳ روز و از طریق دفتر نظارت ، موضوع به تهیه‌کننده اعلام خواهد شد .

۴- تعیین و معرفی کارشناس ناظر در صحنه (در پخش زنده) به عهده کمیته علمی فنی شورا بوده و پس از توافقات به عمل آمده، یا شبکه مورد نظر و تا یک هفته قبل از شروع کار، از سوی معاونت نظارت ابلاغ می‌شود.

تبصره: تعیین صلاحیت (علمی و سایر شرایط) کارشناسان نیز به عهده کمیته علمی و فنی می‌باشد.

۶- عوامل اجرایی کار موظفند حداکثر یک هفته قبل از شروع رسمی برنامه، نسبت به تشکیل جلسه‌ای برای توجیه مرتلین و تشریح آیین‌نامه (در همان مرکز) توسط کارشناس ناظر اقدام نمایند.

تبصره ۱: تعیین مواضع دقیق ابتداء و انتهای اجزاء و نیز آیات چهارگانه سجده‌ی واجبه (در سور عزائم) و موارد خلف و استثناءات (در طریق مورد تلاوت) و تعیین مقاطع تلاوت هر یک از مرتلین (ترجیحاً) مبنی بر رئوس و وقوف تام، از اهم وظایف کارشناس ناظر می‌باشد.

۷- کارشناس ناظر، موظف است ضمن دقت و اعمال موارد ملحوظ نظر در کارشناسی، گزارشی از نکات مثبت و یا قابل نقد را در پایان کار، به معاونت نظارت ارائه نماید.

۸- در پایان دوره، گزارش و نقطه‌نظرات کارشناس ناظر به انضمام درجه‌بندی قرائت‌ها (الف - ب - ج - د -) در کمیته علمی فنی بررسی شده و در کارنامه مرتلین درج خواهد شد.

بیتک

معاونت نظارت

منتخب ۲ طریق مشهور روایت حفص از عاصم (از طریق طيبة النشر)

ردیف	موارد خلف حفص	طریق شاطیبه	طریق مصباح
۱	مد منفصل	توسط - فوق توسط	قصر
۲	مد متصل	توسط - فوق توسط	توسط
۳	الله - آلهن - الذکرین	ابدال و تسهیل	ابدال
۴	مدّ لین در حرف عین (مریم و شوری)	طول - توسط	توسط
۵	یس و القرآن	اظهار	اظهار
۶	ن و القلم	اظهار	اظهار
۷	ارکب معنا (هود)	ادغام	ادغام
۸	یلهت ذلک (اعراف)	ادغام	ادغام
۹	آلم نخلقکم (مرسلات)	ادغام تام و ناقص	ادغام تام
۱۰	ادغام نون و تنوین در لام و راء	بدون غنه	بدون غنه
۱۱	یبصط (بقره) بصطه (اعراف)	س	ص
۱۲	المصیطرون (طور)	ص - س	س
۱۳	مصیطر (غاشیه)	ص	ص
۱۴	سلاسلأ (دهر)	اثبات و حذف الف در وقف	حذف الف در وقف
۱۵	ءاتینى (نمل)	حذف و اثبات یاء در وقف	حذف یاء در وقف
۱۶	سکت های چهارگانه	سکت	سکت
۱۷	ضعف ، ضعفاً (روم)	فتحه - ضمه	فتحه
۱۸	لا تأمنا (یوسف)	اشمام و روم	اشمام
۱۹	فرق (شعراء)	ترقیق - تفخیم	تفخیم
۲۰	تکبیر	ندارد	در آخر سور ختم ، دارد

سورختم عبارتند از «سوره والضحی» تا آخر قرآن کریم.

در وصل حروف مقطعه ابتدای سوره آل عمران (الم) مدّ لازم هجاء میم به دو وجه قصر و طول (همراه با فتحه میم) جایز است. (هر چند دلیلی برای وصل وجود ندارد - و این امر برای تدریس مفید است) .

در قرائت بین سوره انفال و توبه سه وجه : وقف میان دو سوره - وصل دو سوره بدون بسمله - و سکت میان دو سوره جایز است.